

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри психіатрії, психотерапії і медичної психології ДУ «Національна медична академія післядипломної освіти ім. Шупика» МОЗ України

Пилягіної Галини Яківни

на дисертаційну роботу асистента кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології Запорізького державного медичного університету МОЗ України

Городокіна Антона Дмитровича

на тему: «Особливості коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб із залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії», представлену до захисту у спеціалізовану Вчену раду ДФ 17.600.017 Запорізького державного медичного університету, що утворена наказом МОН України від 28.09.2020 р. №1198 для розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Актуальність теми дисертації

Дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії Городокіна Антона Дмитровича присвячене вивченню актуального питання у сфері сучасної психіатричної клініки, а саме коморбідності психопатологічної симптоматики невротичного рівня у осіб із опійною залежністю, що перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії. Зважаючи на стрімке поширення опійної залежності та значну популяризацію протягом останніх десятиріч зазначеного методу її терапії, науковий пошук у сфері лікування та реабілітації даної категорії хворих є перспективним.

Серед офіційних методів лікування опіюїдної залежності в Україні замісна підтримувальна терапія із застосуванням синтетичних опіюїдів є найбільш неоднозначною, оскільки досі залишаються не вивченими відстрочені ризики тривалого перебуванні на таких програмах, особливо у контексті формування супутньої психопатологічної симптоматики, що може знижувати ефективність провадженої терапії та мати не прогнозовані ризики для психічного здоров'я та соціального функціонування залежних осіб.

В дисертаційному дослідженні Городокіна А. Д. на підґрунті детального аналізу клініко-психопатологічного наповнення коморбідної психопатологічної симптоматики невротичного рівня у осіб, що перебувають на програмі замісної терапії опіюїної залежності, автором було сформовано та лаконічно представлено принципи та схему психотерапії зазначених станів. Науковий напрям роботи Городокіна А. Д. є виваженим та цілком обґрунтованим. Дослідження за своїм змістом має важливе значення у контексті клінічної психіатрії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Роботу виконано згідно плану науково-дослідної роботи кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології Запорізького державного медичного університету МОЗ України «Коморбідність психічної та іншої патології» (Строк виконання: 2016-2020 рр.) (№ державної реєстрації 0117U006966).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні положення дисертації, висновки та рекомендації є обґрунтованими та достовірними, базуються на достатньому обсязі клінічного матеріалу – результатах клінічного дослідження 100 осіб з діагнозом «Психічні і поведінкові розлади, викликані вживанням опіюїдів,

синдром залежності» які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії та включені у дослідження на основі інформованої згоди.

Для аналізу отриманих даних дисертантом використано актуальні та надійні клініко-психопатологічні та статистичні методи, які обумовили достовірність одержаних результатів та сформованих висновків. Вищезазначене дозволяє вважати результати, основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформовані у дисертаційній роботі, обґрунтованими, достовірними, науково аргументованими, вони логічно пов'язані зі змістом дисертації та повністю відповідають поставленій меті та задачам дослідження.

Всі проведені дослідження погоджені Комісією з питань біоетики Запорізького державного медичного університету, не містять даних, які суперечать сучасним вимогам біоетики та медико-етичних норм. Робота виконана з застосуванням методів, які пройшли метрологічний контроль. Достовірність статистичних даних забезпечена використанням надійних методів.

Новизна дослідження та одержаних результатів

Дисертантом вперше встановлені та систематизовані структурно-динамічні характеристики коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб, які перебувають на програмі замісної терапії. Виявлено 14 констеляцій симптомів у структурі 7 симптомокомплексів, що дозволило сформулювати ієрархічну систематику коморбідної психопатологічної симптоматики.

Вперше визначено вплив коморбідної психопатологічної симптоматики на психосоціальне функціонування осіб, які перебувають на програмі замісної терапії, що дозволило встановити дискордантність між інтенсивністю психопатологічних проявів та порушенням психосоціального функціонування.

Вперше розроблено принципи та схему психотерапії, що специфічно орієнтовано на психопатогенетичні, клініко-психопатологічні та

психосоціальних особливостях коморбіної психопатологічної симптоматики у осіб, що перебувають на програмі замісної терапії залежності.

Теоретичне значення отриманих результатів

Отримані в дисертаційній роботі результати поглибили уявлення щодо структурно-динамічних особливостей коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб із залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії. Розширено уявлення щодо психотерапії, коморбіної психопатологічної симптоматики у осіб, які перебувають на програмі замісної терапії залежності.

Практичне значення отриманих результатів

Запропоновано та впроваджено концепцію психопатогенезу психопатологічної симптоматики в осіб, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії, що дозволяє уточнити роль клініко-анамнестичних факторів у психопатогенезі коморбідних психічних порушень у даному контингенті осіб.

Запропоновано та впроваджено систематику коморбідної психопатологічної симптоматики, що дозволяє інтегрувати виявлені коморбідні психічні порушення у загальну систему психічних розладів.

Встановлено характер взаємного впливу коморбідної психопатологічної симптоматики та порушень психосоціального функціонування в осіб, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії, що дозволяє підвищити розуміння характеру зв'язку інтенсивності даних груп феноменів.

Запропоновано та впроваджено принципи та схему психотерапії коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії, що дозволяє знизити рівень інтенсивності груп коморбідної психопатологічної симптоматики псевдоневротичного та патоафективного спектрів та знизити рівень стресу

за показниками соціальної значущості хвороби в осіб, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії.

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження в практиці

Отримані результати дисертаційної роботи мають важливе практичне значення як для закладів охорони здоров'я, так і для педагогічного процесу кафедр психіатрії вищих навчальних медичних закладів.

Дані щодо структурно-динамічних особливостей коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб із залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії дозволяють встановити загальну картину порушень психічного здоров'я, визначити характер їх співіснування із залежністю, прогнозувати їх психосоціальні наслідки та підвищити ефективність їх психотерапії.

Отримані результати дослідження впроваджені в навчальний процес та науково-дослідну роботу Запорізького державного медичного університету МОЗ України (кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології та наркології), Харківського національного медичного університету МОЗ України (кафедри психіатрії, наркології та медичної психології), Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького МОЗ України (кафедри психіатрії, психології та сексології).

Повнота викладання матеріалів дисертації в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження відображено у 12 публікаціях, із них 6 статей, серед яких 5 статей – у фахових наукових виданнях, що рекомендовані ДАК України, 1 стаття – у закордонному виданні, 6 тези доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій, 8 робіт – без співавторів.

Структура та зміст дисертації

Дисертація А. Д. Городокіна «Особливості коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб із залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії» має стандартну структуру – складається з анотації на двох мовах, списку публікацій автора, переліку умовних позначень та скорочень, вступу, огляду літератури, матеріалів та методів дослідження, п'яти розділів власних досліджень, аналізу та узагальнень проведеного дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, що містить 174 джерела (з них 72 – кирилицею та 102 – латиницею) та додатків. Назва, шифр, зміст, мета, завдання, об'єкт та предмет роботи повністю відповідають її текстовому наповненню і напрямку дослідження. Текст дисертації викладено державною мовою. Дисертаційна робота викладена на 185 сторінках. Дисертацію проілюстровано 21 таблицею та 17 рисунками.

Вступний розділ дисертації містить такі обов'язкові методологічні атрибути як формулювання актуальності, мети, задач, об'єкту, предмету, наукової новизни, практичної значущості результатів дослідження, особистого внеску автора, апробації отриманих даних. У вступі зазначено особистий внесок здобувача, який є достатньо вагогим, бо всі необхідні етапи здійсненого дисертаційного дослідження опрацьовано автором самостійно. Результати дисертаційного дослідження у повній мірі відбиті у достатній кількості наукових публікацій у провідних вітчизняних та міжнародних наукових виданнях. Вимоги щодо кількості публікацій виконані у повному обсязі.

Перший розділ дисертації (огляд літератури) присвячено аналізу сучасних уявлень щодо психічних розладів в осіб, які перебувають на програмах замісної підтримувальної терапії залежності, та складається з чотирьох підрозділів, логічно пов'язаних з тим колом питань, вирішення яких автор ставить перед собою. У ньому представлений аналітичний огляд літератури, який базується на аналізі достатньої кількості публікацій

вітчизняних і зарубіжних авторів. Він дає загальне уявлення про актуальний стан досліджуваної проблеми у епідеміологічному, клініко-діагностичному, медико-соціальному та психотерапевтичному контекстах. Стиль викладення огляду, його структура, компоновка та смислове форматування підрозділів свідчать про сформоване наукове мислення дисертанта, а також про добре володіння методологією наукових досліджень. Даний розділ дисертаційної роботи викладено дуже вдало, логічно, обґрунтовано доцільність подальшої розробки обраного автором напрямку наукових досліджень.

Другий розділ містить дані про загальну характеристику обстежених та методи дослідження. Дисертаційне дослідження виконано на достатній кількості матеріалу (100 осіб з діагнозом «Психічні і поведінкові розлади, викликані вживанням опіоїдів, синдром залежності» які перебувають на зазначеній програмі), з дотриманням необхідних правил етики та деонтології. Детально описано етапи дослідження, критерії включення та виключення з нього, а також соціально-демографічні характеристики досліджених. Обрані статистичні методи є цілком правомірними, та дозволяють зробити висновки про достовірність та вагомість отриманих результатів. Дані, наведені в другому розділі дозволяють сформулювати цілісне уявлення про логіку, етапність та основні стратегії організації комплексного дослідження.

У третьому розділі наведені результати дослідження клініко-анамнестичних та психопатогенетичних характеристики психопатологічної симптоматики у осіб, які перебувають на програмі замісної терапії залежності. За результатами даного етапу дослідження автором було виділено п'ять груп анамнестичних факторів, що мали найбільший психопатогенетичний вплив на розвиток зазначених станів, а також сформовано єдину концепцію їх психопатогенезу.

Четвертий розділ дисертаційного дослідження присвячено визначенню клініко-психопатологічних особливостей коморбіної психопатологічної симптоматики у зазначеного контингенту осіб. Тут

автором наведено результати детального аналізу взаємозв'язку між загальною тяжкістю стану у групах дослідження та наявними психопатологічними симптомами, з виділенням семіотичних груп, що є найбільш значущими у цьому контексті.

У п'ятому розділі дисертації наведено результати дослідження структурно-динамічних характеристик коморбідної психопатологічної симптоматики у досліджуваного контингенту осіб. Автором проведено аналіз значущих кореляційних зв'язків між окремими симптомами у структурі зазначених станів та, на цьому підґрунті, розроблена та детально описана ієрархічна систематика виявлених симптомокомплексів.

У шостому розділі представлено аналіз характеру впливу виявленої коморбідної психопатологічної симптоматики на психосоціальне функціонування осіб з контингенту дослідження, що представлений у шостому розділі дисертаційного дослідження. Дисертантом було встановлено, що особи, які мають низький показник інтенсивності прояву симптомів неспихотичних психічних порушень, демонструють найбільшу ступень впливу стану залежності на всі показники психосоціального функціонування, що пов'язується автором зі збереженням мотивації до соціальної взаємодії та збереженням критики до проявів стану залежності у зазначеного контингенту осіб.

У сьомому розділі дисертації представлені принципи та схема психотерапії осіб із коморбідними психопатологічними симптомами, що перебувають на програмі замісної терапії залежності. Наведена модель передбачає два поетапні блоки: перший передбачає психотерапевтичний вплив, направлений на найбільш значущі, домінуючі симптомокомплекси, другий – на терапію реакції на основні стресори, що виникають серед даної категорії осіб. Також, представлені у даному розділі результати аналізу результативності розробленої схеми психотерапії засвідчують її високу ефективність у відношенні груп симптомокомплексів псевдоневротичного та патоафективного спектрів.

В розділі узагальнення результатів дослідження автор веде полеміку з приводу отриманих даних і детально обговорює дискусійні питання. Розділ охоплює всі напрямки дисертаційної роботи. Автор надає змістовний, глибоко обґрунтований аналіз проведеного дослідження і характеризує результати.

Результати дисертаційної роботи відображено у **5 висновках**, які відповідають поставленій меті, задачам і змісту дисертації. Сформульовані автором практичні рекомендації змістовні, детальні та мають конкретне застосування у клінічній практиці.

Відповідність змісту дисертації встановленим вимогам

Основні теоретичні, наукові та практично-прикладні положення дисертаційної роботи Городокіна А. Д. на тему «Особливості коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб із залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії» висвітлені в анотації у повному обсязі. Дисертаційна робота відповідає спеціальності 222 «Медицина».

Завершеність дисертаційної роботи та зауваження щодо її змісту та оформлення

За результатами рецензування дисертаційної роботи Городокіна А. Д. слід відзначити її важливість та своєчасність для сучасної кардіологічної науки. Під час аналізу роботи принципів зауважень не виникло, однак, звертає на себе увагу переобтяженість тексту довгими, важкими для сприйняття реченнями та термінологією. Вказане зауваження не впливає на загальну позитивну оцінку та не знижує якість дисертаційної роботи. Дисертація оформлена у відповідності до існуючих вимог.

В плані обговорення дисертанту пропонуються відповіді на наступні запитання:

1. З чим пов'язано те, що більшість хворих, які були включені вами у контингент дослідження при наявності достатньо виражених симптомів психічних розладів не були ідентифіковані психіатричною службою як профільні пацієнти?

2. При аналізі динамічних особливостей коморбідної психопатологічної симптоматики ви відзначаєте можливість «поглинання» псевдоневротичних симптомів патоафективними, яку природу має це явище?

3. Після проходження психотерапії за розробленою схемою, в осіб з контингенту дослідження відзначається редукція інтенсивності основних компонентів коморбідної психопатологічної симптоматики, з урахуванням виявленої вами дискордантності зв'язку інтенсивності психопатологічних симптомів та психосоціальних наслідків захворювання, чи не призводить це до негативних ефектів?

Висновок

Дисертаційна робота Городокіна Антона Дмитровича на тему «Особливості коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб із залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії» подана на здобуття ступеню доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», містить раніше не захищені наукові положення й отримані безпосередньо автором науково обґрунтовані результати. Біоетична експертиза проведених досліджень підтверджена висновком комісії з біоетики Запорізького державного медичного університету. Зроблені зауваження не мають принципового значення та не зменшують наукову й практичну цінність роботи. Дисертація повністю відповідає вимогам, передбаченим пп. 10, 11 «ПОРЯДКУ проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 року (зі змінами, внесеними відповідно до постанови Кабінету Міністрів України

від 21 жовтня 2020 року № 979), відносно дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри психіатрії, психотерапії

і медичної психології Національної медичної академії

післядипломної освіти імені П.Л. Шупика МОЗ України,

доктор медичних наук, професор

Г.Я. Пилягіна

